

НОХЧИЙН МОТТ

ЖАМІАН БЕЛХАШ

12

ВАРИАНТ

(Дешаран кхиаме жам!)

Гю-Иамат лерина ю классехъ болх бан

Сольжа-Гала
2018 шо

Авторш:

Абдуразаков Ш.И., Дашиева Л.Х., Дудаев С. А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А.
Мужалтан дизайн, верстка: Салатаева Б.С.

**Го-Іаматехъ пайдаэцна С.В. Сахарновн, А.Н. Томилинан, И. Никитинан,
М.В. Гумилевскаян, Х.-А. А. Берсановн произведенеш юкъара текстех**

**РТБ. Нохчийн мотт. 4 класс. ЖамІан белхашиб: 12 вариант / Абдуразаков Ш.И.,
Дашиева Л.Х., Дудаев С. А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Соьлжа-
гала. 2018 – 80 агло + 1 брош. (48 агло). – (РТБ. Региональни талламан
белхашиб).**

**«РТБ. Региональни талламан белхашиб» го-Іамат лерина ю дешархона юхъаницара
юкъара дешар Іаморан программа караэрзоран тісгіланан мах хадорна.**

**Го-Іаматана юкъаялийна РТБ кепехъ хіоттийна йолу 4-чу классана лерина нохчийн
меттан жамІан талламан белхийн 12 вариант (шинша вариант йолу ялх болх):**

- стартан,
- кечамбаран,
- чолхаллин лакхарчу бараман.

**Нохчийн меттан жамІан талламан белхан суртхіоттор а, мах хадоран хъехамаш а.
Тедаххарийн жойнаш а, талламан белхан вариантаи цхъяньнатохна план а къастиинчу бро-
шюри тісхъ гайтина. Иштта цу тісхъ ялийна ю диктантний тексташ а.**

**Хъехархойн таро ю дешархона юхъаницара юкъара дешар Іаморан программа караэр-
зоран жамІийн талламбарехъ хіокху го-Іаматах пайдаэца.**

ЧУЛАЦАМ

Дадолор	4
Болх хочушбаран инструкци	7
Стартан болх	
Болх № 1	9
Кечамбаран белхаш	
Болх № 2	21
Болх № 3	33
Болх № 4	45
Болх № 5	57
Чолхаллин лаккхарчу бараман болх	
Болх № 6	69

ДІАДОЛОР

Гю-Іамат лерина ю дешархоща юхъанцара юкъара дешар Іаморан программа караерзоран тІегІанан мах хадорна. Цунна юкъайогу жамІан талламан белхийн **12** вариант (шишша вариантаца ялх болх).

Шен діахІоттамца гю-Іаматан ерриге а варианташ 4-чу класса на леринчу нохчийн меттан Региональни талламан белхан кепаца цхъальнайогIуш ю. 1-10-гий вариант лерина ю нохчийн меттан къочал караерзоран юхъанцарчу барамна. 11,12-гий варианташа чулоцу чолхаллин лаккхарчу бараман тІедахкарш: белхаш тІехъ текстан барам алсамбалькхина, цхъадолчу тІедахкаршна юкъайогу грамматически а, меттан а материал шорйина.

Болх кхочушбаран инструкци массо а вариантехъ цхъа ю. Иза РТБ-н № 1 йолчу балха тІехъ гайтина.

Нохчийн меттан жамІан талламан белхан суртхІоттор а, мах хадоран хъехамаш а, тІедахкарийн жоъпаш а, талламан белхан вариантан цхъальнатохна план а хъехархочунна шенна леринчу брошюри тІехъ гайтина. Иштта цу тІехъ ялийна ю диктантийн тексташ а.

Яхна баллаш діаязъян а, ягаръян а хІора тІедилларехъ жоъпашна айрру агІор йолчу ячейkeh пайдэца йиш ю.

Гю-Іаматаца болх бан таро ю дуъззинчу дешаран шарабъ я жамІан карладакхарехъ. Цу тайпа болх діабахъ айтто хульуйту гю-Іаматан шатайпанчу діахІоттамо.

Болх № 1 хІоттийна 1-3-чуй классийн нохчийн меттан курсан чулацаман буха тІехъ. Оцу белхан Іалашо – дешаран шеран юхъеъ 4-чу классан дешархочо материал караерзоран тІегІанан мах хадор. Цо гю дийр ду дешархочун кечамбаран кхачамбацарш гучудаха а, шен хеннахъ уыш нисдан а.

Белхаш № 2-5 кечамбарна лерина бу. Уыш кхочушдаро гю дан тарло, РТБ-н кепехъ долу тайп-тайпана тІедахкарш кхочущдеш, харш кхолларехъ а, тІечІагІдарехъ а. Оцу белхаша таро лур ю юхъанцара юкъара дешаран Федеральни пачхъалкхан дешаран стандартан лехамашца цхъальнадогIуш долу кхочущдан лерина дешаран предметни дерриге а жамІаш дешархочо карадерзоран мах хадо.

1-чу декъо чулоцу 3 т҃едиллар: диктант а, язинчу текста т҃ехъ 2 т҃едиллар а.

1-ра т҃едиллар – практически нийсаяздарна таллам барна лерина йолу диктант.

2-га т҃едиллар – цхъанатайпанарчу подлежащеща я сказуемешца йолу предложени лахар. Чолхаллин лаккхарчу бараман белхаш т҃ехъ грамматически лард къасторан хаарш таллар т҃едузу яржина а, яржаза а предложенеш къасторан хаарш талларо. Лакхаяыллачу чолхаллина т҃етуху критерешца йогыу мах хадоран балл.

3-га т҃едиллар кхая пунктах лафтта. 1-чу пункто толлу предложений көрта меженаш къасторан а, царна буха сиз хъакхаран а хаарш карадерзор; 2-га пункт – къамелан дақъош къасторан хаарш: хандешан, цердешан, билгалдешан, церметдешан.

2-чу декъо чулоцу 12 т҃едиллар, царна юкъадогыу талламан белхан вариантехъ ешарна леринчу текстана 9 т҃едиллар а.

4, 5-чуй т҃едахкарша толлу фонетикех, графикех долу хаарш.

6-10-гий т҃едахкарш текстан лингвистически анализ т҃ехъ хиттийна ду.

Көрта хаам къасто, цу хаам т҃ехъ хаттарш хитто, синонимаш лаха, къастьинчу дешнийн я дешнийн цхъяннакхетарийн майна даста хааран говзалла кхолларан барам толлу хюкху т҃едахкарша: текстан көрта ойла билгалъяккхар, це тиллар, план хюттор.

11-14-гий т҃едахкарш юкъадоылху грамматически блокана. Цо чулоцу т҃ебиллинчу морфемни хюттамца дөгүш долу дош лахаран а, ткъя иштта цхъадолчу къамелан дақъойн дешнаш лахаран а т҃едахкарш (цердешнийн, билгалдешнийн, хандешнийн). 1-5 белхаш т҃ехъ, РТБ-н кепехъ санна, къасто еза цердешнийн, билгалдешнийн грамматически билгалонаш (12,13-гий т҃едахкарш), чолхаллин лаккхарчу барамца болчу 6-чу балха т҃ехъ т҃екхета текстера лехначу хандешнийн грамматически билгалонаш къастор (14-га т҃едиллар).

1-5 белхаш т҃ехъ 15-чу т҃едилларо толлу кицанан майнах кхетар а, иза мульхачу дахаран хъолехъ дало тарло хаар а.

6-чу балха т҃ехъ (чолхаллин лаккхарчу бараман болх) 15-чу т҃едилларо жолхила деза, дешнанчу лишарх пайдаласынчы хиттийна

Тидам бе, 4-чу классан дешархо жамІан талларна кечвеш, белхийн дерриге а тІедахкарш хочуш ца дича а мега. Белхаш хочушбарехь дешархоща кхитайпа некъаш кховдо а тарло: хочушдарехь халонаш хир йоцу (я уьш хила тарлун) тІедахкарш билггалчу балха юкъара схъакъастор; масех балха юкъара кху тайпа тІедахкарш хочушдар (масала, №5 – фонетикин декъехь долу хаарш карадерзар талларан тІедахкарш), иштта дІа кхин а.

Белхаш хочушбаро дешархочунна таро ло ша я деца-ненаца цхъальна нохчийн меттан талламан балхана кечамбан а, шен кечамбаран тІегІанан нийса маx хадо а.

Хъехархоща гІо-Іаматан көчталех пайдаэца таро ю нохчийн меттан урокашкахь дешархой Іаморан жамІийн талламбарехь а, ткъа иштта юхъянцарчу ишколехь жамІан карладаккхаран белхаш вовшахтохарехь а.